Eduskunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta
liv@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen liikenne- ja viestintävaliokunnassa 19.4.2022

Lausunto asiassa U 29/2022 vp – Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi datan oikeudenmukaista saatavuutta ja käyttöä koskevista yhdenmukaisista säännöistä (datasäädös)

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt lausuntoa komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi datan oikeudenmukaista saatavuutta ja käyttöä koskevista yhdenmukaisista säännöistä (”datasäädös”).

Komission 23.2.2022 antaman datan oikeudenmukaista saatavuutta ja käyttöä koskevan ehdotuksen tavoitteena on varmistaa datasta saatavan arvon oikeudenmukainen jakaminen datatalouden toimijoiden kesken ja edistää datan saatavuutta ja käyttöä.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (”KKV”) suhtautuu myönteisesti komission ehdotukseen datasäädökseksi. KKV yhtyy näkemykseen, että datan keskittyminen voi johtaa markkinoiden epätasapainoon, rajoittaa kilpailua ja lisätä markkinoille pääsyn esteitä. KKV tukee tavoitetta parantaa datan laajaa saatavuutta ja käyttöä ja näkee sen mahdollistavan uusien, innovatiivisten tuotteiden tai niihin liittyvien palvelujen kehittämistä ja lisäävän kilpailua erilaisilla markkinoilla. Datan siirrettävyyttä helpottavat velvoitteet ja oikeudet (erityisesti luku VI koskien datankäsittelypalvelujen vaihtamista) ovat omiaan estämään lukkiutumisvaikutuksia ja varmistamaan, että käyttäjät voivat halutessaan hankaluuksitta vaihtaa kilpailevalle palveluntarjoajalle.

KKV kiinnittää huomiota säädöksessä käyttäjälle (4 artiklan 4. kohta) ja kolmannelle osapuolelle (6 artiklan 2. kohdan e) -alakohta) asetettuun kieltoon käyttää saamaansa dataa kehittääkseen tuotteen, joka kilpailee sen tuotteen kanssa, josta käyttäjän tai kolmannen osapuolen saama data on peräisin. Yleisesti ottaen datan jakaminen edistää kilpailua: kun useammalla yrityksellä on pääsy tarvittavaan dataan, kilpailevia tuotteita lanseerataan enemmän. Tämä on kuitenkin asetettava vastakkain dataa jakavien yritysten heikentyneiden kannustimien kanssa. Jos dataa pitää jakaa kolmannelle osapuolelle kilpailevan tuotteen kehittämistarkoitukseen, dataa jakavalla yrityksellä on pienemmät kannustimet kilpailla käyttäjistä, joiden data on arvokasta uusien tuotteiden kehittämiseksi. Viimeaikaisen taloustieteellisen tutkimuksen mukaan datan jakamisen positiiviset kilpailuvaikutukset olisivat negatiivisia vaikutuksia suuremmat, mikäli 1) dataan pääsyllä on keskeinen rooli yrityksen kyvyssä parantaa kuluttajille tarjottavien tuotteiden tai palvelujen laatua ja 2) ne yritykset, jotka hyötyvät datan jakamisesta, ovat selvästi jäljessä markkinajohtajaa.

KKV kiinnittää huomiota siihen, että artikloissa 4 ja 6 esitetty kielto käyttää dataa hyödyksi on rajattu ainoastaan kilpailevan tuotteen kehittämiseen,

eikä sitä ole ulotettu kilpailevien tuotteisiin liittyvien palvelujen kehittämiseen. KKV pitää tätä rajausta tärkeänä, sillä se mahdollistaa datan laajan käytön tuotteisiin liittyvien kilpailevien palveluiden kehittämiseksi vaarantamatta kuitenkaan datan haltijan kannustimia kerätä dataa itse tuotteen kehittämistä varten.

Asetusehdotuksessa on rajattu pois mahdollisuus asettaa dataa EU:n digimarkkinasäädöksen määritellyn nk. portinvartijayrityksen saataville, vaikka käyttäjä itse näin pyytäisi. KKV pitää tätä rajausta yhdenmukaisena valmisteilla oleva digimarkkinasäädöksen taustalla vaikuttavien huolien sekä säädöksen tavoitteiden kanssa. Rajaus on myös yhdenmukainen taloustieteellisissä tutkimuksissa esitetyn ajatuksen kanssa siitä, että datan jakamisen positiiviset kilpailuvaikutukset olisivat negatiivisia suuremmat sillä edellytyksellä, että jakamisesta hyötyvät yritykset ovat selkeästi markkinajohtajaa jäljessä. KKV kannattaa valtioneuvoston esitystä, että jatkotyössä tulisi arvioida ehdotetun säädöksen vaikutukset portinvartijayritysten toimintaan.

KKV yhtyy valtioneuvoston kantaan siitä, että on ensiarvoisen tärkeää, että säädös ei johda velvoitteeseen jakaa liikesalaisuuksia ja että on saavutettava oikea tasapaino datan avaamisen ja yritysten kilpailuedellytysten säilyttämisen välillä. Tämän lisäksi on varmistettava, ettei velvoite datan jakamiseen johda sellaiseen kilpailijoiden väliseen tietojenvaihtoon, jota voidaan pitää kilpailulainsäädännön vastaisena.

KKV pitää perusteltuna sitä, että mikroyritykset sekä pienet ja keskisuuret yritykset on rajattu pois datan avaamista koskevien velvollisuuksien piiristä silloin kun on kyse niiden suunnittelemista tai valmistamista tuotteista tai niihin liittyvistä palveluista. Kuten valtioneuvosto toteaa, poikkeuksen tarkoituksena on keventää näille yrityksille kohdistuvaa hallinnollista taakkaa. KKV tuo esiin, että hallinnollisen taakan keventäminen madaltaa alalle tulon kynnystä, mikä on kilpailun edistämisen kannalta toivottavaa. Kuten säädösehdotuksen johdanto-osan kohdassa 37 kirjoitetaankin, tätä poikkeusta ei kuitenkaan ole syytä ulottaa sellaisiin tilanteisiin, joissa mikroyritys tai pieni tai keskisuuri yritys toimii alihankkijana. Tällöin alihankintaa teettävä yritys pystyy suorittamaan alihankkijalle asianmukaisen korvauksen asetuksessa säädettyjen vaatimusten mukaan toimimisesta aiheutuneista kuluista.

KKV pitää tärkeänä sitä, että u-kirjelmässä on kiinnitetty huomiota kuluttajalainsäädännön ja datasäädöksen suhteeseen sekä informointivaatimusten kohtuullisuuteen ja tarkoituksenmukaiseen toteuttamistapaan.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto pitää kannattavana ehdotetun säädöksen 41 artiklaa koskien säädöksen arviointia ja uudelleentarkastelua.

Pauliina Scarabattoli
johtava asiantuntija